

13. Турченко Ф.Г. Особливості етнонаціональних змін у південноукраїнському регіоні в 1914 – 1917 рр. // Державна етнонаціональна політика: правовий та культурологічний аспекти в умовах Півдня України. Збірник праць V Всеукраїнської науково-практичної конференції 2-3 жовтня 2003 року / Ред.кол.: Котигоренко В.О. (співголова), Дедков М.В. (співголова) Деркач Н.В. (співголова) та ін.— Запоріжжя: Облдержадміністрація, ЗНТУ; Сімферополь, 2003.
14. Мельник В.В. Етнонаціональне буття людини в умовах культурної глобалізації: філософсько-антропологічний аналіз. Автореф. дис. наук. ступеня канд. філософ. наук. – К., 2006.
15. Нестеренко Г.О. Українська політична нація: самоорганізаційні засади становлення: [монографія] / Г.О.Нестеренко. – К., 2007.
16. Аклаев А.Р. Этнополитическая конфликтология. – М., 2005.
17. Козлов В. И. Этнос. Нация. Национализм. – М., 2002.
18. Кортеева В.В. Экономические интересы и национализм. – М., 2000.
19. Тишков В.А. Реквием по этносу. – М., 2003.
20. Тощенко Ж.Т. Этнокрафия: История и современность (социологические очерки). – М., 2003.
21. Brubacker R. Nationalism Reframed: National Question in the New Europe . Cambridge: Cambridge University Pres. 1996.
22. Esman V. Ethnic Conflict in the Western Word. Ithaca. N. V. Connell University Pres, 1997.
23. Lake D., Rothscild D. (edc). The International spread of Ethnic Conflict: Fiar, Diffusion and Escalation. Princeton, N.J.: Princeton University Pres. 1998.
24. Гелей С.Д., Рутар С.М. Політологія: Навч. посіб. – 7-ме вид., перероб. і доп. – К., 2008.
25. Біблія.
26. Кант И. Основы метафизики нравственности. – М., 1999.

Макушинская А.П. Модель формирования современной украинской нации в контексте государственной политики гармонизации этнических отношений

Статья посвящена социально-философскому осмыслению этнонациональных вопросов в Украине. Выявлены присущие украинскому народному сознанию мощные общечеловеческие доминанты. Предложено решение проблемы духовного единства украинского народа путем проведения государственной политики, направленной на народное самопознание, целостность его духовности и общественной жизни.

Ключевые слова: духовное единство, мудрость, народная мудрость, национальный характер, сознание, общественное мнение, традиции, верования, просвещение, общественно-политическая деятельность.

Makushinska G. P. The model of forming modern Ukrainian nation in a context of public policy in harmonization of ethnic relations

The article are dedicated to social and philosophical understanding of ethnic and national questions in Ukraine. Powerful and common to all mankind dominants that are peculiared to Ukrainian national consciousness were revealed. The solving of problem of mental unity of Ukrainian people through the carrying of public policy, that are detached to national self-knowledge, integrity of it's spirituality and social existence were offered.

Key words: mental unity, wisdom, folk wisdom, national character, consciousness, public opinion, traditions, belief, enlightenment, social and political activity.

УДК 94:316.7-055(477)

Ю. Ю. Сугрובה

ПЕРЕВАГИ МОЛОДІ В СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ УКРАЇНИ

У статті аналізуються соціальні характеристики суб'єкта молодіжної культури сучасного українського суспільства. В ієрархії потреб даного суб'єкта відзначається домінування вітальних цінностей. Особливу увагу приділено питанню відродження національних традицій української культури. Обґрунтовується, що завдання культурно-національного виховання молоді вимагає розгляду на рівні державних пріоритетів.

Ключові слова: молодіжна культура, соціальні цінності, переваги молоді.

Корінні соціально-економічні й соціально-політичні зміни, що відбуваються в Україні зараз, впливають і на сферу духовного життя, породжуючи такі масштабні й небезпечні явища, як «ціннісний розлом», розпад суспільства на окремі соціальні простори, втрата самоідентичності та конфлікт поколінь.

В цих умовах критично важливою стає здатність суспільства до забезпечення самозбереження, саморозвитку та системної цілісності. Унікальний потенціал для рішення даної задачі має такий багатоплановий, комплексний і неоднозначний феномен, як культура, яка формує світогляд особистості, її ціннісні орієнтації, погляди, установки і транслюючі від покоління до покоління знання, ідеї, традиції, емоційно-художні образи і т.п.

Стан культурного середовища сьогодні вкрай суперечливий. З одного боку, безсумнівні прояви культурної кризи, яка особливо притаманна молоді. Можна об'єктивно констатувати деформацію процесу спадкоємності національно - культурних традицій, культурну стагнацію і навіть певний культурний регрес. Молодь виявилася менш захищеною в культурному відношенні категорією населення і значною мірою потрапила у своєрідний духовний вакуум, який заповнюється різними впливами, що руйнують традиційні цінності української національної культури. Основним джерелом згаданих явищ є так звана «масова

культура» країн Заходу, породжена переходом від ціннісно-орієнтованого суспільства до цільового раціоналізму, який пов'язаний з торжеством бездуховності.

Наслідком цього стали такі явища в молодіжному середовищі, як соціально-політична інфантильність, втрата національної культурної ідентичності, індивідуалізм та егоцентризм, девіантна поведінка, воявничий націоналізм, заміна справжніх культурних і духовних цінностей сурогатними і т.д.

Перший імпульс в комплексі наукового розуміння ролі молоді в суспільстві, появи нових категорій, пов'язаних з оцінкою соціального аспекту, дав студентський бунт кінця 60-х років, який прокотився по Західній Європі й Америці. Молодіжна проблематика в інтерпретації західних дослідників пов'язувалася, перш за все, з переоцінкою систем цінностей і цілей, які визначають суспільне становище певних груп, підвищенням значущості особистої самореалізації в життєвій стратегії молодого покоління.

У вітчизняній літературі основні змістовтворюючі сюжети молодіжної теми ті самі, але вони виростили на іншому ґрунті. Практичне дослідження проблем молоді почалося в 60-х роках ХХ століття. Увага до молодіжної проблематики диктувалася економічними умовами колишнього СРСР: бурхливими темпами засвоєння Сибіру, Півночі, цілинних земель. Трудові ресурси країни, пов'язані з масовим залученням жінок у народне господарство, до того часу були вичерпані, молодь повинна була стати новим джерелом їх поповнення. Не випадково у загальних напрямках досліджень переважали публікації на теми: праця й молодь (16,4% від загального числа), комуністичне виховання (15%), освіта (10%) [1, с.36–41].

Значенню й руху молоді в соціальній структурі суспільства, а також дослідженням у галузі культури, дозвілля, психологічного стану різних молодіжних груп відводилося останнє місце (відповідно 3%, 1%, 1,4% від загального числа публікацій). Ці проблеми актуалізувалися в 80-і роки. До цього часу в країні були створені спеціалізовані наукові установи, які займалися вивченням різних аспектів життєдіяльності молоді: дослідницькі центри в Ленінградському, Московському, Київському, Свердловському, Новосибірському, Красноярському, Тартуському університетах.

Багаточисленими дослідженнями було зафіксовано незадоволення молоді різними сторонами життя, їх становищем у суспільній структурі.

Входження молоді в суспільне життя, поповнення рядів робітничого класу, селянства й інтелігенції та протиріччя, пов'язані з ними, були предметом наукового аналізу у вітчизняній літературі в 70–80-х роках (Ю.Є. Волков, С.І. Григор'єв, В.Т. Журавльов, В.А. Мансуров, В.Г. Мордкович, В.Л. Оссовський, Б.С. Павлов, В.І. Паніотто, Л.Я. Рубіна, М.Н. Руткевич, В.Н. Шубкін, В.Ф. Черноволенко та ін.) [2-6].

Різноманітність тематики досліджень проблем молоді на межі 80 – 90-х років увійшло в протиріччя з масштабами і репрезентативністю даних. Виявилися крайності: поля досліджень були або надто локальними (за результатами опиту в конкретних областях і республіках не можна було зробити висновки про тенденції розвитку молоді в масштабах СРСР), або проблеми замикалися в одній зі сфер суспільного життя (праці, суспільно-політичної активності, дозвільної діяльності і т.д.). Цілісний образ молоді, аналіз ціннісної орієнтації, культурних переваг не знаходили відображення в пріоритетах дослідницьких центрів.

Спробою подолання вказаного протиріччя стали дослідницькі проекти "Шляхи покоління" (міжрегіональне лонгітюдне дослідження), [7-10], "Соціальний образ молоді", "Соціальні ідентифікації та ідентичності". Останні два проекта реалізовані Інститутом соціології Академії наук України [9-10].

Проект "Соціальні ідентифікації та ідентичності" розвиває поставлені раніше проблеми в умовах суверенної Української держави і соціальної структури, яка трансформувалася наприкінці 90-х років. Основним завданням його став аналіз тенденцій диференціації та стратифікації в ситуації кризи, яка поглиблюється в країні. Говорячи про трансформацію соціальної структури, автори проекту С.А.Макєєв, Є.Н.Оксамитна, Є.В.Швачко відзначають, що в ході її відмінюються одні ідентифікаційні практики і з'являються інші, на особистісному рівні індивідами постійно відтворюються спроби пошуку своєї групи й собі подібних. Для аналізу входження молоді в соціальну структуру суспільства важливими виявляються методологічні посилання авторів про те, що сам процес пошуку ідентичності (зарахування себе до якої-небудь групи чи спільноти) є способом вивчення соціальної структури суспільства та одночасно способом самовизначення особистості в процесі її становлення. Вони відображають функціонування фундаментальних потреб: самоорганізацію індивідуального життя і реконструкцію суспільного життя або зміна колективної ідентичності.

Сучасна молодь України проходить своє становлення в дуже складних умовах формування нових соціально – економічних відношень. Багато в чому цей процес пов'язаний з перспективами модернізації суспільства, специфічними особливостями модернізації трудових відношень, необхідністю засвоєння нового соціально – економічного і професійного досвіду. В цей період звичні механізми адаптації втрачають адекватність. Колишні соціальні цінності (колективізм, перевага суспільного над особистим) втрачають свою актуальність.

На перший план виходять ініціативність, незалежність, демократичні свободи. Відсутність моделі професійної кар'єри в нових суспільствах веде до зміщення орієнтації молоді від суспільно-виробничої до підприємницької діяльності.

Життєві плани формуються в нестійкому середовищі, в умовах дефіциту загальноновизнаних уявлень і цінностей. Стандартно-побутова стратифікація суспільства істотно диференціює молоде покоління. З одного боку, кандидат – комерсант, з іншого – кандидат – маргінал. Молодий кандидат – комерсант має більше шансів стати «героєм нашого часу». Він віддає перевагу більш важкій і відповідальній роботі на відміну від інших, які віддають перевагу більш легкій і менш відповідальній роботі. Йому краще відомо універсальне значення грошей. Для нього важливіша високооплачувана робота. Зусилля його не лякають.

На протилежному полюсі виступає кандидат – маргінал; він один з тих, хто живе в умовах великих нестатків. У школі й на роботі ці молоді люди все ще мають шанс бути як інші. Але поза територію, де вони можуть конкурувати посередництвом зусиль і здібностей, їм майже ніде не щастить – не тільки в матеріальному відношенні, але і в родині батьків, у контактах з друзями, в любові й шлюбі. Матеріально нерівнорозподілені молоді люди особливо уразливі у вільний час. Тут знову проявляється універсальне значення грошей (реальних і перспективних), але вже в негативній частині шкали.

Серед студентства домінує перший тип. Вони все більше й більше покладаються на власні сили, а не на віру будь-яким офіційним структурам. Це дає підставу говорити про те, що соціально-економічні умови, які змінюються, все більше підштовхують молоде покоління до самостійності, до надії на власні сили, до готовності активного будівництва свого життя і щастя.

Але тут ми маємо певне протиріччя. Розвиток цих нових якостей змінює ціннісні домінанти молоді, робить стабільними егоцентричні установки, молодь стає практичнішою, прагматичнішою, більш стриманою у прояві духовності. Все частіше й частіше домінують «суб'єктивні» орієнтації, тобто переважають особисті потреби і мотиви, переслідуються егоїстичні інтереси й цілі. На перший план виходить не соціальна спрямованість, яка була притаманна молоді 60-80-х років, а індивідуальна спрямованість з перевагою особистих потреб і цілей.

Серйозні зміни відбуваються в структурі культурних потреб молоді. Якщо раніше в потребах молоді переважала орієнтація на творчі види діяльності, сьогодні пріоритет пізнання, творчої діяльності утрачений. На перше місце в досліджуваній період все більше виходить споживання. Причому все менше споживання припускає сприйняття справжніх культурних цінностей, все частіше це контакт з псевдокультурними, а часто антикультурними зразками, процесами, носіями.

Трансформувалася шкала моральних потреб, що, звичайно, напряму взаємопов'язано з соціокультурною ситуацією, яка склалася, зі змінами співвідношення культурних і псевдокультурних, антикультурних зв'язків. «Питання соціокультурних зв'язків завжди вкрай актуальні, виражаючи конкретний стан суспільного життя, - відзначає А.Л.Маршак. Їх рухомий характер визначається великим емпіричним змістом цього аспекту життєдіяльності. Особливо в такій соціальній групі, як молодь» [11, с.94–95].

Культурні потреби динамічні, здатні відновлюватися, проявляючись у певних індивідуальних продуктах духовного і матеріального виробництва. Говорючи про сучасний стан культури молоді, не можна не відзначити зuboжіння всіх видів культурної й дозвільної діяльності. В системі культурної діяльності з роками все більше переважають форми, які спрямовані не на творчий і духовний розвиток, а на розваги, підтримання життєвого тону. Зuboжіння видів дозвілля пов'язано з припиненням фінансування, перепрофілювання або повного закриття закладів культури, а також зі знищенням традиційних для України умов культурного споживання й культурних занять. В наявності руйнування системи культурної роботи з молоддю, переорієнтація на нетрадиційні для українського менталітету форми.

Дослідження показують два види соціокультурних зв'язків. Перший поки ще спирається, щоправда, дуже слабо на традиційні культурні інтереси й потреби молоді, використовує соціальний досвід виживання, котрим багата історична традиція нашої держави. Другий пов'язаний з появою модернізованих культурних зв'язків як особливого виду соціокультурних відношень, застосованих до нових умов життя, в обставинах поступової втрати культурних традицій. На їх розвиток вплинула нова масова культура, а також культурна експансія ззовні.

Відмова держави від традиційних культурно-просвітницьких, освітницьких і соціальних функцій, передача цих функцій, відповідних прав та відповідальності в інші руки – часним підприємцям, закордонним інститутам і фірмам, суспільним організаціям і т.п., а також фактична відмова від функцій контролю за діяльністю цих нових утворень привели, з одного боку, до швидкої втрати самих цих культурних цінностей і завоювань, з іншого – до девальвації їх у свідомості молоді, деінтелектуалізації нових поколінь, заміни в їх свідомості справжніх цінностей уявними. По суті, виростало ціле покоління молодих людей, частково чи повністю позбавлених соціально-культурних коренів, відірваних від живого, питомого середовища національної культури, місце якої заповнене і продовжує заповнюватися іноземними зразками ерзац-культури.

З іншого боку, структурні та інституціональні переходи, зміни в переконаннях різних поколінь, статусних груп, суб'єктів політичних інтересів здатні викликати як руйнування, так і відродження суспільства на новій ціннісно-розумовій, економічній, політичній і духовній підставі. В той час, коли соціальні відношення в своєму об'єктивному розвитку утворюють основу для поділу суспільства, культура й фундаментальні соціальні цінності стають, відповідно, духовним джерелом і механізмом суспільної інтеграції.

У логіці соціально-культурних змін все сильніше проявляються багатомірності суспільної системи; підвищується роль культурних факторів соціальної організації та соціальних змін; суттєво змінюється позиція молодого покоління в суспільстві в цілому і в різних його підсистемах. Вивчення особливостей молодіжної культури, її соціальних цінностей, культурних переваг дозволяє не тільки визначити духовні джерела розвитку суспільства, які утримують від самозруйнування, але й виявити, чи йде воно в напрямку соціокультурної модернізації або трансляції традиційних для України цінностей.

Джерела та література

1. Боряз В.Н. Молодежь. Методологические проблемы исследования. – Л.: Наука, 1973.
2. Павлов В.С. Социально – классовая преемственность и воспитание молодых рабочих. – М.: Знание, 1984.
3. Руткевич М., Рубина Л.Я. Общественные потребности, система образования, молодежь. – М.: Политиздат, 1988.

4. Чередниченко Г.А., Шубкин В.Н. Молодежь вступает в жизнь. – М.: Знание, 1985.
5. Черноволенко В.Ф., Оссовский В.Л., Паниотто В.И. Престиж профессии и проблемы профессиональной ориентации молодежи. – К.: Техника, 1979.
6. Начало пути // Поколение со средним образованием. – М.: Наука, 1989.
7. Молодая смена: социальные аспекты школьной реформы. – Кишинев: Штиинца, 1990.
8. Макеев С.А., Оксамитная С.Н., Швачко Е.В. Социальные идентификации и идентичности. – К.: Изд-во Ин-та соц-и НАН Украины, 1996.
9. Социальный облик молодежи: Сб. науч. тр. – К.: Наукова думка, 1990.
10. Маршак А. Л. Особенности социокультурных связей социально-дезорientированной молодежи // Социс. – 1998. – № 12.

Сугрובה Ю. Ю. Преимущества молодёжи в социокультурном пространстве Украины

В статье анализируются социальные характеристики субъекта молодежной культуры современного украинского общества. В иерархии потребностей представителей современного молодого поколения наблюдается доминирование витальных ценностей. Поэтому в данной ситуации особое внимание следует уделить вопросу возрождения национальных традиций украинской культуры. Задачу национально-культурного воспитания молодежи необходимо решать на уровне государственных приоритетов.

Ключевые слова: молодежная культура, социальные ценности, приоритеты молодежи.

Sugrobova J. Yu. The youth advantages in social and cultural expanse of Ukraine

Social descriptions of young man's culture presents vital values domination in the hierarchy of this subject requirements. This way basic quality of personality is life ability as the existential strategy of resistance to situation and collective behavior principles. The special attention is spared to the question of revival of national traditions of the Ukrainian culture. It is grounded, that the task of cultural and national education of young people requires considerations at the level of state priorities.

Key words: young man's culture, social values, priorities of young man.

УДК 94:329(477)“1996/2009”

В. В. Мороко

**ПЕРІОДИЗАЦІЯ ПАРТІЙНОГО БУДІВНИЦТВА В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ
ТА ФОРМУВАННЯ ПАРТІЙНИХ СТРУКТУР (1996–2009 РР.)**

Конституційна реформа 1996-2004 рр. здавалося б відкрило широкі можливості для реального впливу партій на перебіг подій в країні, партійної участі у визначенні напрямків внутрішньої і зовнішньої політики держави з подальшим практичним втіленням їх в життя. Однак, ми змушені констатувати, що з понад двохсот партій, які було створено за роки незалежності, на поточний момент лише декілька намагаються впливати на соціально-політичну ситуацію в країні в цілому. В першу чергу це парламентські партії. З 164 зареєстрованих на початок 2009 р. таких нараховується лише 16. Чотирнадцять з них об'єднані в три виборчі блоки – БЮТ, НУНС та «Блок Литвина». А сам парламент, згідно норм законодавства, «консолідував» всі ці політичні сили в два блоки – Демократична коаліція (БЮТ, НУНС) та парламентська меншість («БЛ», КПУ, ПР), що стало публічним проявом штучної біполярності в країні. Навіть переформатування більшості та приєднання до неї фракції БЛ не усунуло проблеми, джерелом якої стала непродумана політика суспільної конфронтації. Тепер вже самі політичні сили стають заручниками біполярності.

З іншого боку, в 2006 р. завдяки новому виборчому законодавству про місцеві вибори, до рад прийшли представники 31 партії та виборчого блоку [1, с.28-29]. І кількісна, і якісна різниця партійного представництва в радах всіх рівнів вказує не лише на штучність політико-географічного протистояння. Підвищена персоналізація та голосування за лідера, а не за партію, свідчать про втрату партіями довіри громадян. На останнє непрямо вказує і той факт, що за 18 років в Україні припинили існування понад 60 політичних партій. І соціальних потрясінь це не викликало. Навпаки, про існування більшості з них, крім науковців та чиновників з Мінюсту, мало хто знав. Причини такої прірви між законодавчим статусом та теоретичними владними можливостями партій з одного боку і реальним станом партійної системи в країні – з іншого, слід шукати як в історії створення, так і в основних напрямках діяльності та логіці існування подібних об'єднань.

Процес виникнення партій в країні мав декілька етапів. У їх визначенні дослідники не проявляють однакості.

Так, в Українському центрі економічних і політичних досліджень ім. О. Разумкова (Центр Разумкова або УЦЕПД) запропонували в 2001 р. наступну періодизацію. 1990-1991 рр. – створення перших альтернативних політичних партій на базі громадсько-політичних об'єднань некоммуністичної орієнтації, неформальних суспільних рухів часів перебування. 1992-1994 рр. – юридична легалізація найвпливовіших партій – носіїв альтернативних ідеологій – КПУ та НРУ, інтенсивне заповнення політичного простору партіями «брендового» типу (під «брендами» політичних партій експерти УЦЕПД розуміють використання комуністичної, соціал-демократичної, ліберальної, консервативної, християнсько-демократичної, націонал-